

Варцаба В.І.,
Чубарь О.Г.,
Стойка В.С.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті розглянуто особливості методичних підходів до аналізу банківської системи на регіональному рівні. Досліджено підходи вітчизняних і зарубіжних вчених щодо аналізу функціонування та розвитку регіональної банківської системи, розглянуто різні види запропонованих показників. З метою проведення аналізу регіональної банківської системи та її впливу на соціально-економічний розвиток території авторами запропоновано вдосконалені методичні підходи, що передбачають виокремлення п'яти етапів аналізу, використання різних методів та трьох груп показників (кількісних, динамічних, структурних).

Кількість посилань - 14. Мова – українська.

Ключові слова: *регіон, регіональна банківська система, регіональна економіка, принципи функціонування регіональної банківської системи, аналіз, методичні підходи, індикатори, основні показники банківської діяльності, системний підхід, соціально-економічний розвиток*

ВСТУП

Наукових робіт, присвячених аналізу функціонування регіональних банківських систем, зовсім небагато. В основному дослідження зводяться до оцінки поточного стану банківської системи конкретного регіону. Наявні публікації можна розділити на два напрямки: аналіз стану банківських систем регіонів і впливу діяльності банківських систем на інвестиційні процеси в регіоні. Так, Гуляєва Л. [4] досліджує регіональні аспекти функціонування комерційних банків України, беручи до уваги такі показники, як кількість банківських установ у регіонах, обсяги депозитних та кредитних операцій, величина статутного капіталу регіональних банків. Дроб'язко А. [5] аналізує особливості регіонального перерозподілу ринку депозитів і кредитів фізичних осіб в умовах фінансової кризи. Корецька Н. [8] аналізує територіальну доступність банківських установ та зони їх обслуговування у регіонах України. Копилюк О., Могильницька М., Побурко Я. [7; 11] пропонують систему показників для оцінки ефективності банківської системи регіону.

Значна кількість наукових праць стосовно оцінки ефективності взаємодії реального та банківського сектору на регіональному рівні присвячена російськими дослідниками. Зокрема, Саранцев В.Н. [13] за допомогою набору окремих показників визначає роль регіональної банківської системи в інвестиційному процесі регіону. Сагітдінов М.Ш. [12] пропонує розроблену методику аналізу впливу банківської системи на регіональну економіку.

Таким чином, недостатньо комплексних розробок стосовно аналізу розвитку та функціонування регіональної банківської системи. Специфіка функціонування банківських установ у регіонах обумовлює необхідність розроблення спеціальних методичних підходів до аналізу їх діяльності та визначення впливу на регіональний розвиток.

Мета даної статті полягає в дослідженні та обґрунтуванні методичних підходів, тобто визначенні основних положень, етапів та показників для аналізу банківської системи на регіональному рівні з позицій системного підходу.

Стаття побудована на опрацюванні ряду публікацій вітчизняних та російських науковців. Обробка інформації, викладеної в статті, здійснювалась шляхом застосування методів системного підходу, узагальнення та порівняння. Для досягнення поставленої мети стаття побудована наступним чином: у першому розділі обґрунтовано основні підходи до аналізу регіональної банківської системи, а в другому – запропоновано групи показників, які дозволяють комплексно дослідити функціонування банківської системи в контексті соціально-економічного розвитку регіону.

Розділ 1. Основні підходи до аналізу регіональної банківської системи

Аналіз функціонування банківських установ у конкретних регіонах країни зводиться головним чином до опису стану регіональних банківських систем, виходячи з аналізу динаміки деякого набору показників. Так, Сагітдіновим М.Ш. [12] запропонована методика визначення впливу банківської системи на розвиток економіки регіону з допомогою таких показників: участь кредитів у виробленому ВРП і в загальному об'ємі

промислової продукції. Методика передбачає відображення частки профінансованих внутрірегіональних інвестиційних проектів, показників монетизації ВРП, об'ємів розрахунково-платіжних операцій та інших показників, які характеризують здатність банківської системи обслуговувати реальну економіку. Крім того, передбачається наявність інформації за інвестиційними проектами, яка базується на основі спеціальної звітності кредитних організацій. Основна ціль методики – визначення адекватності банківської системи потребам реального сектору, що виражається у співвідношенні необхідних затрат на фінансування інвестиційних проектів з наявною ресурсною базою банківської системи і у визначенні джерел додаткових ресурсів. Однак використовувати дану методику в масштабах всієї країни і на регіональному рівні важко, оскільки це передбачає збір великого обсягу додаткової інформації, яка відсутня у опублікованих звітах центрального банку.

Кремером К.І. [9, С.72-74] запропоновано методику інституціонального аналізу регіональної банківської системи, яка базується на інтерпретації офіційних даних центрального банку та державних органів статистики. Дослідником виділено такі групи показників для аналізу розвитку мережі банківської системи в регіоні:

- 1) показники, які відображають структурні характеристики регіональної банківської системи;
- 2) показники ступеня розвитку регіональної банківської системи;
- 3) показники відповідності регіональної банківської системи соціально-економічним потребам регіону.

Даний метод є універсальним з точки зору того, що може бути застосований для комплексного інституціонального аналізу банківської системи конкретного регіону. Разом з тим відсутні рекомендації по інтерпретації, що робить неможливим оцінку стану банківської системи регіону без порівняння його з відповідними показниками інших регіонів та в цілому по банківській системі країни. Крім того, результати інституціонального аналізу не дають змоги повністю дослідити вплив банківського сектору на регіональний розвиток.

В основному аналіз впливу стану банківських систем на економіку регіону у російській літературі здійснюється з позицій оцінки адекватності стану банківської системи розвитку економіки. Головна відмінність вказаних публікацій від попередніх в тому, що в набір показників, які аналізуються, входять показники об'єму промислового виробництва та інвестицій в основний капітал і здійснюється порівняння їх динаміки з динамікою основних показників функціонування банківської системи регіону.

Слід зазначити, що серед вітчизняних вчених здебільшого головна увага приділяється особливостям аналізу банківської системи та її ролі в економіці на макрорівні, втім окремі з них можна адаптувати до регіонального рівня. Так, Майборода Л. серед головних показників, що характеризують ефективний розвиток банківського сектору, виділяє дві основні групи індикаторів [10, С.51]:

1) динаміка темпів приросту основних показників діяльності банківського сектору та реального валового внутрішнього продукту;

2) відношення основних показників діяльності банківського сектору України до валового внутрішнього продукту, зокрема: активів банківського сектору; зобов'язань банківського сектору; балансового капіталу банківського сектору; кредитного портфеля.

Інші дослідники [3, С.94] виділяють такі показники, що характеризують роль банківської системи в економіці:

- 1) відношення балансового банківського капіталу до ВВП;
- 2) відношення строкових ресурсів (балансовий капітал + депозити юридичних осіб + вклади населення) банківської системи до ВВП;
- 3) відношення до капітальних інвестицій строкових ресурсів банківської системи.

На нашу думку, наведені показники доцільно застосовувати на регіональному рівні, використавши відповідні величини: ВРП, активи, зобов'язання, капітал банківської системи регіону.

Загалом, аналізуючи стан та напрями розвитку банківської системи регіонів, дослідники використовують в основному такі індикатори: кількість банківських установ (в тому числі регіональні банки та філії з інших регіонів); індекс банківської закритості регіону (відношення кількості регіональних банків до кількості філій банківських установ з інших регіонів); кредити надані установами банків в економіку області, у розрізі суб'єктів господарювання; зобов'язання банків за рахунками суб'єктів господарювання та фізичних осіб; вимоги банків за кредитами в економіку регіону; залучення/вилучення фінансових ресурсів у

регіон (з регіону). Використовуючи даний підхід, можна оцінити динаміку і тенденції розвитку банківської системи регіону, однак, висновки щодо її впливу на регіональний розвиток зробити складно.

Деякі науковці [6, С.267] пропонують визначати ступінь впливу регіональної банківської системи на соціально-економічний розвиток шляхом розрахунку та аналізу динаміки питомої ваги основних показників банківської діяльності, зокрема, обсягів кредитів та депозитів, у ВРП. На наш погляд, застосування вищевказаних індикаторів недостатнє для повної характеристики особливостей функціонування регіональної банківської системи в контексті соціально-економічного розвитку.

Таким чином, у сучасних вітчизняних теоретико-методичних дослідженнях недостатньо комплексних розробок стосовно аналізу впливу регіональної банківської системи на соціально-економічний розвиток конкретної території. Специфіка функціонування банківських установ у регіонах обумовлює необхідність розроблення спеціальних методичних підходів до аналізу їх діяльності та визначення впливу на регіональний розвиток.

Особливість регіональної банківської системи полягає насамперед в тому, що її функціонування відбувається на мезорівні, тобто на рівні обмеженої території (регіону). Зважаючи на це, в першу чергу, при аналізі регіональної банківської системи слід взяти до уваги характерні принципи її функціонування:

1) *принцип підзвітності* – формування банківської системи регіону проходить під контролем держави та національної банківської системи, а процес її функціонування контролюється регіональним управлінням НБУ;

2) *принцип відповідності* – регіональна банківська система повинна відповідати потребам місцевої економіки та населення, органів місцевого самоврядування;

3) *принцип ефективності* – функціонування банківської системи регіону повинно бути рентабельним та приносити дохід не тільки самим банкам, але і їх клієнтам ;

4) *принцип саморозвитку* – банківська система регіону повинна самовдосконалюватися, розвиватися, мати здатність реагувати на несприятливі фактори в економіці та володіти достатніми ресурсами для їх уникнення або мінімізації;

5) *принцип відкритості* – регіональна банківська система повинна бути відкритою для вступу в неї нових учасників, в першу чергу, банків, філій, відділень, або виходу з неї.

Дані принципи тісно пов'язані між собою і потребують повного їх врахування при аналізі. Зокрема, від принципів саморозвитку та відкритості залежить принцип ефективності, і навпаки.

На нашу думку, для найбільш комплексної оцінки діяльності банківської системи в регіоні в першу чергу необхідно застосувати системний підхід, який є «найбільш характерною особливістю методу, ядром методології комплексного економічного аналізу в дослідженні економічних явищ» [2, С.41]. Системний підхід включає [2, С. 41]:

- об'єктивність і повноту розгляду проблем і явищ;
- дослідження соціально-економічних процесів у їх динаміці та розвитку;
- вивчення явищ у їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Тобто, кожний об'єкт економічного аналізу розглядається як складна динамічна система, що складається з ряду елементів, які в певний спосіб пов'язані один з одним і зовнішнім середовищем. Кожний об'єкт має досліджуватись із врахуванням усіх внутрішніх та зовнішніх зв'язків, взаємозалежності та взаємопідпорядкованості окремих його елементів. Так, при розгляді діяльності регіональної банківської системи слід, в першу чергу, обов'язково враховувати зовнішні та внутрішні фактори впливу на неї та стан регіональної економіки взагалі.

Отже, з огляду на вищевикладене, методичні підходи стосовно аналізу впливу банківської системи регіону на його соціально-економічний розвиток повинні ґрунтуватися на наступних положеннях:

- регіональна банківська система є невід'ємною складовою економічної системи області;
- роль регіональної банківської системи в соціально-економічному розвитку області оцінюється застосуванням різноманітних інструментів та видів аналізу;
- планування і прогнозування результатів діяльності банківського сектору необхідно здійснювати в контексті його впливу на регіональний розвиток.

Комплексний аналіз діяльності регіональної банківської системи в контексті соціально-економічного розвитку передбачає застосування наступних етапів в його проведенні. Перший етап передбачає визначення об'єкта аналізу (у нашому випадку – це регіональна банківська система). На другому етапі формулюються мета і завдання аналізу та проводиться збір необхідних для проведення системного аналізу інформаційних та статистичних матеріалів. Третій етап – аналітично-розрахунковий. Він передбачає аналітичне оброблення економіко-статистичної інформації, тобто проведення обчислень з використанням певного набору показників та формул. При цьому слід здійснити якомога повніший аналіз об'єкта дослідження, застосувавши різноманітні методи аналізу. Після його завершення розпочинається четвертий етап аналізу, який спрямований на визначення аналізу впливу банківської системи на регіональний розвиток. На даному етапі, по суті, в комплексі досліджуються дві взаємопов'язані проблеми: соціально-економічний розвиток регіону та його банківська система, і оцінюються можливості розв'язання виявлених проблем за рахунок створення на державному та регіональному рівні сприятливих умов для розвитку банківських установ. На заключному, п'ятому етапі, всі дослідження та висновки за результатами проведеного аналізу

узагальнюються та підсумовуються. На даному етапі передбачається узагальнення всіх матеріалів аналізу з метою розробки механізмів удосконалення функціонування регіональної банківської системи.

Даний аналіз може проводитися територіальним управлінням НБУ та головним управлінням економіки в досліджуваній області для аналізу функціонування та розвитку регіональної банківської системи, а також самими банківськими установами для дослідження свого місця на ринку банківських послуг та визначення потреб економіки.

З урахуванням зазначеного вище, можемо сформулювати мету аналізу регіональної банківської системи, яка полягає у повному, комплексному, взаємопов'язаному дослідженні діяльності банківської системи для прийняття найбільш дієвих, ефективних заходів та рішень щодо покращання її функціонування в площині соціально-економічного розвитку на мезорівні.

При визначенні об'єкта дослідження, - регіональної банківської системи, - не слід забувати про те, що вона розглядається не тільки як складова економічної системи регіону, а ще і як частина банківської системи на макрорівні. Тому необхідним, на наш погляд, є зіставлення основних показників діяльності банківського сектору конкретної області з аналогічними показниками інших регіонів та визначення його місця в банківській системі країни. Таке порівняння дозволить об'єктивніше і правильніше визначити проблеми в розвитку регіональної банківської системи та сформулювати можливі шляхи їх розв'язання.

З цих позицій особливого значення набуває підбір показників, необхідних для найбільш комплексної та повної оцінки діяльності банківської системи на мезорівні. В основу вибору сукупності індикаторів, що характеризують діяльність банківських установ в контексті регіонального розвитку, покладено принципи системного підходу, що дозволяють:

- розглядати одночасно регіональний банківський сектор як складову банківської системи та економіки області;
- досліджувати роль і функції банківської системи в площині соціально-економічного розвитку;
- встановлювати взаємозв'язки і взаємозалежності між показниками, що відображають соціально-економічний розвиток області та регіональної банківської системи.

Розділ 2. Основні групи індикаторів комплексного аналізу функціонування банківської системи в контексті соціально-економічного розвитку регіону

На думку авторів, слід виділити три основні групи індикаторів, що дозволяють комплексно оцінити діяльність банківської системи та її вплив на соціально-економічний розвиток регіону:

- 1) кількісні (інституціональні), які характеризують розвиток банківської мережі в регіоні;
- 2) динамічні, які відображають масштаби діяльності банківської системи у регіоні;
- 3) структурні, які характеризують роль банківської системи у соціально-економічному розвитку.

Для комплексного дослідження впливу регіональної банківської системи на соціально-економічний розвиток регіону слід приділити увагу її інституціональній структурі. Інституціональний (кількісний) аналіз дає змогу дослідити:

- кількість місцевих та інорегіональних банківських установ на території області;
- динаміку кількості банківських установ регіону в розрізі банків, що діють на його території;
- динаміку кількості банківських установ в розрізі місцезнаходження їх головних офісів;
- динаміку банківських установ в розрізі груп;
- динаміку кількості відділень банків в розрізі районів;
- щільність банківської мережі в області та її достатність;
- позиції місцевого банку в регіональній банківській системі.

Для аналізу масштабів розвитку банківської системи в регіоні слід проаналізувати:

- динаміку кредитування банківськими установами економіки області в розрізі суб'єктів, строків, валют, цільового спрямування позик;
- динаміку якості кредитного портфеля банківських установ регіону;
- динаміку залучених коштів банківськими установами області в розрізі суб'єктів, строків, валют і видів економічної діяльності;
- порівняння динаміки наданих кредитів та залучених депозитів банківськими установами області;
- динаміку питомої ваги кредитних та депозитних операцій регіональної банківської системи у банківській системі країни.

Результати даного аналізу дадуть змогу визначити тенденції розвитку регіональної банківської системи та оцінити її місце у банківській системі країни.

Для визначення ролі банківської системи в регіональному розвитку слід проаналізувати:

- динаміку питомої ваги банківських кредитів у ВРП;
- порівняння динаміки банківського кредитування юридичних осіб з основними показниками діяльності суб'єктів господарювання;
- динаміку інвестиційних кредитів, наданих суб'єктам господарювання, та інвестицій в основний капітал;
- динаміку масштабів банківського кредитування малого підприємництва;
- динаміку банківського кредитування в розрізі видів економічної діяльності в регіоні;
- динаміку залучених коштів банківськими установами області в розрізі видів економічної діяльності;
- порівняння динаміки залучених вкладів та доходів населення.

Результати даного аналізу дадуть змогу охарактеризувати роль банківської системи у регіональному розвитку та розробити шляхи покращання співпраці банківських установ та економічних суб'єктів.

При виборі сукупності оціночних показників повинні враховуватися вимоги зіставності результатів, кількісного виміру, порівняння, забезпечення вірогідності розрахунків та результатів аналізу за визначений період часу. При розрахунку показників слід обрати тривалий часовий інтервал для визначення тенденцій розвитку.

Основні показники окреслених напрямків аналізу регіональної банківської системи слід розраховувати за допомогою формул. Так, для визначення кількості банківських установ у регіоні (Π_1) пропонуємо застосовувати наступну формулу:

$$\Pi_1 = B_1 + B_2 + B_3,$$

де B_1 — кількість банків-юридичних осіб, які діють у регіоні;

B_2 — кількість банківських філій, які діють у регіоні;

B_3 — кількість банківських відділень, які діють у регіоні.

Слід відмітити, що щільність банківської мережі в області доцільно оцінювати, виходячи з концентрації (кількості) банківських установ у розрізі районів, а також з урахуванням доступності населення та суб'єктів господарювання до них. Про доступність банківських послуг свідчить і зона обслуговування банками, що є важливою характеристикою територіальної організації банківської системи. Показник зони обслуговування (Π_2) являє собою співвідношення площі території та кількості банківських установ, на якій вони розміщені:

$$\Pi_2 = \frac{S_{тер}}{\Pi_1},$$

де Π_1 - кількість банківських установ, розміщених на території (область, район);

$S_{тер}$ - площа території, на якій розміщені банківські установи (область, район).

Чим нижчою буде величина даного показника, тим густішою є мережа банків на території, а, отже, доступність до них з боку клієнтів є кращою. Результати даного аналізу дадуть змогу обґрунтувати раціональну структурну побудову банківського сектору.

Головним показником, який характеризує вплив діяльності регіональної банківської системи на соціально-економічний розвиток області, є питома вага кредитів, наданих банківськими установами, у валовому регіональному продукті (Π_3):

$$\Pi_3 = \frac{КП}{ВРП} \times 100 \%,$$

де $КП$ – банківські кредити, надані в області;
 $ВРП$ – валовий регіональний продукт.

Даний показник свідчить про частку ВРП, яка обслуговується рухом банківських вкладень. Його величину слід обчислити в динаміці та порівняти з аналогічними показниками інших областей та середньоукраїнським.

Важливе значення має якість кредитного портфеля регіональної банківської системи, що свідчить про її надійність. Даний показник характеризується співвідношенням негативних кредитів та кредитного портфеля (Π_4):

$$\Pi_4 = \frac{K_{\text{нег}}}{КП} \times 100 \%,$$

де $K_{\text{нег}}$ — негативні кредити;
 $КП$ – банківські кредити, надані в області.

Зростання даного показника є негативним явищем, адже свідчить про збільшення негативних кредитів у банківських установах і вказує на загрозу невчасного повернення, а в деяких випадках і на повну втрату наданих банками позик. Крім того, даний індикатор може сигналізувати про негаразди в діяльності самої банківської системи в частині управління кредитним ризиком.

Вагоме значення для регіонального розвитку мають інвестиційні кредити, надані суб'єктам господарювання (Π_5):

$$\Pi_5 = \frac{K_{\text{свідінвест}}}{КП_{\text{інвест}}} \times 100 \%,$$

де $K_{\text{свідінвест}}$ — кредити в інвестиційну діяльність, надані суб'єктам господарювання;
 $КП_{\text{інвест}}$ — інвестиційні кредити, надані банківськими установами.

Збільшення питомої ваги інвестиційних кредитів, наданих підприємцям, є позитивним явищем для регіонального розвитку і свідчить про фінансування банківськими установами інвестиційних проектів.

Показником, який свідчить про роль заощаджень населення у соціально-економічному розвитку регіону, є питома вага банківських депозитів фізичних осіб у валовому регіональному продукті (Π_6):

$$\Pi_6 = \frac{ДЗ_{\text{фізос}}}{ВРП} \times 100 \%,$$

де $ДЗ_{\text{фізос}}$ — залучені депозити фізичних осіб;
 $ВРП$ — валовий регіональний продукт.

Даний індикатор дозволяє зробити висновки про можливість залучення ощадних вкладів населення регіональною банківською системою та їх подальшу трансформацію для здійснення інвестиційних та кредитних вкладень.

Головним джерелом формування ощадних вкладів фізичних осіб у банківських установах є доходи населення. З цих позицій доцільним є визначення частки депозитів населення в отриманих ними доходах (Π_7):

де $ДЗ_{\text{фізос}}$ — депозити фізичних осіб, залучених регіональною банківською системою;
 $Доходи_{\text{насел}}$ — доходи населення.

Даний показник дозволяє оцінити частку внутрішніх ресурсів, яка завдяки банківській діяльності може бути трансформована в кредитні ресурси та інвестиційні вкладення, необхідні для регіонального розвитку.

Ефективність використання регіональною банківською системою своїх депозитних ресурсів для здійснення кредитних та інвестиційних вкладень можна проаналізувати за допомогою коефіцієнта ефективності використання депозитів, який обчислюється за формулою (Π_8):

$$\Pi_8 = \frac{ДЗ}{КП},$$

де $ДЗ$ — залучені депозити банківськими установами в регіоні;
 $КП$ — банківські кредити, надані в області.

Даний показник дозволяє оцінити достатність депозитних ресурсів для здійснення активних, в першу

$$P_r = \frac{ДЗ_{факт}}{Доходи_{маск}} \times 100 \%,$$

чергу, банківською кредитних операцій системою. Якщо він становить менше 1, то це свідчить про недостатність залучених ресурсів банківськими установами для здійснення кредитних вкладень. І навпаки, якщо його величина більше 1, то це вказує на «надлишок» зобов'язань, які не використовуються для здійснення активних операцій.

Застосування системного аналізу передбачає використання різноманітних прийомів аналізу з метою проведення найбільш повного та комплексного дослідження. Найбільш поширеним є прийом порівняння. Сутність його полягає у зіставленні даних за показниками. Цей спосіб вважається найважливішим, оскільки з нього і розпочинається аналіз. Даний метод є корисним при аналізі основних індикаторів діяльності регіональної банківської системи в динаміці. Порівняння наявних показників з показниками попередніх періодів застосовуються з метою визначення подальших тенденцій розвитку. Зазначений метод слід використовувати для визначення позицій регіонального банку порівняно з підрозділами банків-конкурентів для обґрунтування його місця та ролі в банківській системі.

Важливе значення для оцінки впливу регіональної банківської системи на соціально-економічний розвиток території має застосування кореляційно-регресійного аналізу. Коефіцієнт кореляції (r) застосовується для кількісної оцінки існування зв'язку між досліджуваними сукупностями випадкових величин. Знаючи величину коефіцієнта r, можна дати якісну та кількісну оцінку щільності зв'язку між досліджуваними параметрами (табл. 1):

Таблиця 1
Якісна оцінка тісноти зв'язку [1, С.17]

Величина коефіцієнту парної кореляції	Характеристика сили зв'язку
До 0,3	Практично відсутній
0,3-0,5	Слабий
0,5-0,7	Помітний
0,7-0,9	Сильний
0,9-0,99	Дуже сильний

Чим ближче значення даного показника до 1, тим з більшою ймовірністю можна стверджувати, що між двома досліджуваними сукупностями є лінійний зв'язок. Тобто, значення однієї величини в значній мірі залежить від того, якого значення набуває інша. Застосування регресійно-кореляційного аналізу дозволить дослідити та встановити залежності між основними показниками діяльності банківської системи та індикаторами соціально-економічного розвитку в регіоні.

До найбільш поширених способів банківського аналізу належить і прийом групувань. Сутність даного методу полягає в групуванні однорідних показників, явищ за істотними ознаками. За допомогою цього методу економічні явища в їх взаємозв'язку і взаємозалежності визначають вплив найбільш суттєвих факторів, виявляють певні закономірності, властиві цим явищам. Застосування даного прийому теж є необхідним, в першу чергу, для дослідження кредитної та депозитної діяльності регіональної банківської системи в розрізі суб'єктів, строків, валют тощо.

Одним з основних прийомів економічного аналізу є деталізація. Вона дає змогу більш глибоко і всебічно оцінити економічні явища. Деталізація за часом дає можливість встановити періоди, на які припадають кращі й гірші результати, що дає змогу вжити заходів щодо усунення причин недоліків. Використання даного методу, на наш погляд, є необхідним при оцінці впливу банківської системи на регіональний розвиток. Завдяки деталізації за місцем здійснення операцій встановлюють передові й відстаючі ділянки банківської діяльності, виявляють внесок кожного з них у загальні результати. Застосування її потрібно при інституціональному аналізі регіональної банківської системи, особливо для визначення груп концентрацій банківських установ у районах області.

Необхідним при здійсненні аналізу є і розрахунок коефіцієнтів. Насамперед це стосується коефіцієнта співвідношення банківських позик та депозитів. Він характеризує здатність банківської системи залучати депозити для підтримки своїх кредитних операцій та можливість надавати кредити за рахунок використання залучених коштів.

При аналізі тенденцій розвитку регіональної банківської системи та її діяльності в контексті соціально-економічного розвитку області слід використовувати також методи табличного та графічного відображення аналітичних даних. Підбір і зіставлення показників в аналітичних таблицях дає наочне уявлення не тільки про економічні результати діяльності банківської системи, а й про фактори, що

визначають ці результати. «Це значно скорочує трудові затрати, посилює наочність і оперативність аналізу і робить майже зайвими текстові пояснення. Також з метою забезпечення наочності та доступності сприйняття залежностей і тенденцій господарських явищ і процесів широко використовуються графіки і діаграми» [14, С.41].

Слід зазначити, що при проведенні економічного аналізу необхідно володіти певним масивом інформації, яка слугуватиме базою проведення аналізу на основі застосування відповідного методичного апарату. Інформаційною базою для проведення аналізу послужать законодавчі і нормативні акти Верховної Ради України, методичні, інструктивні та статистичні матеріали НБУ та ТУ НБУ в регіоні, дані регіональних банків, дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в області тощо. Отримана в результаті аналізу інформація підлягає опрацюванню, узагальненню, на її основі готуватимуться аналітичні матеріали, реалізуються заходи для прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень щодо розвитку банківської діяльності на регіональному рівні в площині соціально-економічного розвитку області.

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей діяльності регіональної банківської системи в контексті соціально-економічного розвитку потребують розробки спеціальної методики. Методичні підходи щодо аналізу функціонування та розвитку регіональної банківської системи повинні ґрунтуватися на наступних положеннях: регіональна банківська система є невід'ємною складовою економічної системи області; роль регіональної банківської системи в соціально-економічному розвитку області оцінюється із застосуванням різноманітних інструментів та видів аналізу; планування і прогнозування результатів аналізу діяльності банківського сектору необхідно здійснювати в контексті його впливу на регіональний розвиток.

Для проведення всебічного аналізу діяльності банківської системи на території області запропоновано використовувати три групи показників: 1) кількісні (інституціональні), які характеризують розвиток банківської мережі в регіоні; 2) динамічні, які відображають масштаби діяльності банківської системи у регіоні; 3) структурні, які характеризують роль банківської системи у соціально-економічному розвитку.

Аналіз функціонування банківської системи в регіоні повинен здійснюватися на основі застосування системного підходу та із використанням спеціальних показників і методів для проведення найбільш комплексного дослідження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бараз В.Р. Корреляционно-регрессионный анализ связи показателей коммерческой деятельности с использованием программы Excel / Бараз В.Р. – Екатеринбург, 2005. – 103 с.
2. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2006. – 463 с.
3. Вожжов А.П. Банківський капітал в економіці України / А.П. Вожжов, О.І.Клименко // Фінанси України. - №8. - 2003. - С. 88-97.
4. Гуляєва Л. Регіональні аспекти функціонування комерційних банків України / Л. Гуляєва // Вісник ТДЕУ. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – № 1. - С. 36-41.
5. Дроб'язко А. Регіональний перерозподіл ринку депозитів та кредитів фізичних осіб в умовах фінансової кризи / А. Дроб'язко // Вісник НБУ. – 2009. - №9. – С. 8-13.
6. Життєздатний економічний розвиток регіону: Монографія. – Ужгород: Ліра, 2009. – 432 с.
7. Копилюк О.І. Оцінка ефективності діяльності банків на регіональному рівні / О.І. Копилюк // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Розвиток територіально-виробничих систем: [зб. наук. пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; відп. ред. проф. Бойко Є.І. – Львів, 2007. – Вип. 6 (68). – С. 285 – 292.
8. Корецька Н.І. Аналіз територіальної доступності банківських установ та зони їх обслуговування у регіонах України / Н.І. Корецька // Економічний простір. – 2009. - № 23/1. – С. 261-266.
9. Кремер К.И. Система показателей для институционального анализа региональных банковских систем / К.И. Кремер // Вестник ВГУ. Серия «Экономика и управление». – 2004. - №1. – С. 71-75.
10. Майборода Л. Основні підходи до проведення аналізу розвитку банківського сектору / Л. Майборода // Вісник НБУ. - №1. – 2007. – С. 49 – 53.
11. Могильницька М. Про оцінювання ефективності банківської системи регіону / М. Могильницька, Я. Побурко // Регіональна економіка. – 2005. - №2. – С. 206 – 213.
12. Сагитдинов М.Ш. Методика анализа влияния банковской системы на региональную экономику / М.Ш. Сагитдинов // Деньги и кредит. – 1998. - № 9. – С. 19 – 23.
13. Саранцев В. Н. Региональная банковская система и ее участие в инвестиционном процессе региона : Дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Саранцев Владимир Николаевич. - Саратов, 2003. - 150 с.
14. Тиркало Р. І., Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг: [навч. посібник] / Р. І. Тиркало, З. І. Щибоволок.– К.: Слобожанщина, 1999. – 236 с.

Одержано 15.03.2013р.

© **Варцаба Віра Іванівна**, к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Чубарь Оксана Геннадіївна, к.е.н., професор кафедри фінансів та банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стойка Вікторія Степанівна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»